

Na svatováclavské téma

Východiskem je mi situace, do níž se zrodily a z níž vyšly první pamětní svatováclavské poštovní známky – mileniové. Nepočítám-li výtvarné práce, které posloužily Karlu Seizingerovi za předlohy krajinných známek (včetně jediné čs. známky s vyobrazením sochy sv. Václava na Václavském náměstí), dá se vyvodit, že prvním, kdo vnesl do naší známkové tvorby téma reprodukcí uměleckých děl, byl už deset let po vzniku ČSR právě rytec Seizinger. Dokladem toho je např. způsob výběru uměleckých děl pro předlohy rytin, či uplatnění kvalitativních rozdílů mezi dvěma variantami techniky ocelotisku – s upřednostněním tisku z plochy před rotačním. Výsledek byl umocněn vynikající úrovní původních rytin [1]. Uvedeným přirovnáním vyvolávám bezděky myšlenku na znovuoživení svatováclavské tradice v umění. Cítím aktuálnost tohoto tématu, zahrnující legendy i novou skutečnost historického bádání [2]. Takže dosud pokračující „umění na známkách“ v České republice by mohlo oživit staronovou emisní tradici.

Příležitostné známky do roku 1929 připomínaly jen jubilea republiky a T. G. Masaryka. Po něm nastoupil svatý Václav; český kníže a patron, respektive svatováclavská idea národních tradic oslavovala tisíciletí. Volba autora byla jednoznačná. Max Švabinský, Antonín Matějček a v souvislosti se známkovou tvorbou nepříliš známý Josef Cibulka [3] dobře věděli, že Seizinger patří nejen k naší, ale i k evropské rytecké špičce. Jak se jednotlivě podíleli na výběru svatováclavských námětů, lze určit jen obtížně. Nevýratelná byla Cibulkova role; tento katolický kněz a architekt se značnou měrou zasloužil o mnohé, co souviselo s mileniem. Například byl poradcem Brunnera, Španiela, Švabinského a dalších umělců při výzdobě dostavěného Svatovítského dómu [4]. Zvláště z přátelství se Švabinským – a jeho prostřednictvím také s Matějčkem – vznikl i vztah k Seizingerovi. Při studiích u prof. Švabinského dostal se Seizinger také do styku s řadou umělců a cítil se velmi odpovědný za grafickou úroveň známek. Jeho působení bylo prochnuto něčím zvláštním. Byl to tehdy u nás nejzkušenější rytec cenin na evropské úrovni. Ač německé národnosti, spojil s Československem svůj občanský i umělecký osud. Pravda o něm nám byla po válce zatažována a nadlouho upadl do nezaslouženého zapomenutí [5]. Obdobně se vytratil svatováclavská idea, kterou i prostřednictvím poštovní známky ztotožnil s ideou českého státu právě Seizinger; aby známky dokumentovaly „před celým světem, že nejsme národem a státem novým, vzešlým z mírových smluv, nýbrž že máme za sebou kulturní existenci již tisíciletou a že se tím rovnáme národům a státům evropským“ [6]. To chápal i Němec Seizinger jako důvod svého vztahu k češství. Jeho přiznání po návratu do Prahy po 36 letech znělo vskutku neuvěřitelně: sv. Václav přece nepatřil žádné politické straně ani církvi, nýbrž celému národu. Stejná myšlenka o neutrální půdě a základně, na níž se při minimu dobré vůle měli sejít všichni „Čechoslováci“ bez rozdílu, pocházela zřejmě z tehdejších dobových pramenů při sporech o svatováclavskou otázku.

Nejspíš až Seizingerovo svědectví napomohlo, že jsem pochopil, co nikdo dost dobře nevěděl. Především měl pochyby o své adaptaci předloh; na zarámování výjevů v obrazech známek si zakládal, ale obával se poradců vydavatele Matějčka a Cibulky, aby mu nevytkli „ohřívání“ vlastní autorské slávy. Když zvážíme, kolik děl inspirovaných svatováclavskou tradicí vzniklo a kolik tvůrců, kteří byli považováni za její množitelé, uspělo, potom oceníme právě ty vybrané.

Z několika kreseb Mikoláše Alše v mnoha směrech shodných ve svém pojetí byla nejvhodnější varianta z původního titulního listu díla „Čechy“, vydaného r. 1882 – kníže, vyobrazený čelně na koni jako symbol světece a panovníka. Další náměty jsou dějově poněkud popisné, v duchu historické malby generace tvůrců výzdoby Národního divadla. „Smrti knížete Václava svatého“ od Josefa Mánesa zjevně prospěla Seizingerova úprava. Zvýšila výtvarnou účinnost alegorického obsahu námětu známek dvou nominálních hodnot, na rozdíl od přepisu díla dvoukorunové známky podle malby na skle „Sv. Václav zakládá chrám sv. Víta“, provedené dnes už méně známým Felixem Jeneweinem [7]. Jeho zajímavá figurální kompozice byla vytvořena nad průčelím budovy pro retrospektivní výstavu na Zemské jubilejní výstavě. Značné zmenšení na známce tento historický výjev příliš zhušťuje. Seizingerovo grafické „přehodnocení“ silně vyznačených linií a obrysů malby neubírá však na plastičnosti. I takto zůstává v odlišném rámování příliš ilustrativní.

Filatelističtí redaktoři Ervín Hirsch a Jaroslav Franěk, jakož i Jaroslav Zavřel, se domnívali, že „všemocný“ Seizinger více méně o námětech rozhodoval, respektive si vybral předlohy svatováclavské série sám, upravitel je pak akceptoval. Ta domněnka čekala dost dlouho na očištění samotným Seizingerem. Zavřel správně uváděl, že Seizinger byl „jen“ autorem rytin, stejně tak Hirsch: „Předlohy byly získány podobným postupem, s nímž jsme se setkali u předchozí série“ [8], čímž minil Seizingerovu „úpravu nejrůznějšími adaptacemi“ výtvarných děl jubilejního vydání 1928, z nichž žádné nebylo přímo určeno pro známky. Jenže svatováclavskou problematiku kladli do pozadí – jak potvrdil J. Zavřel – zřejmě ve snaze vyhnout se interpretaci četných sporů, vzniklých v souvislosti s výročí smrti Václava v roce oslav, posuzovaných většinou z politicko-stranických hledisek [9].

Seizingerova oživená paměť poskytla zajímavé svědectví. Ještě před vydáním známek byl pozván (mylně však uváděl, že společně se svým přítelem malířem Václavem Fialou jako tlumočníkem) na sjezd historiků. Znamenal prý posun v jeho myšlení ve prospěch svatováclavské tradice a rozhodl se navrhnout další známky v sérii. Ta, jak známo, obsahovala 5 známek, ale jen se třemi náměty. Částečně dosáhl úspěchu; radil se i se Švabinským o jeho případném doplnění původním návrhem známky. Záměr zhatila časová tíseň, známky se totiž tiskly zdlouhavým způsobem zastaralými stroji pro ocelotisk z plochy typu Hummel. Neměl jsem důvod Seizingerovi nevěřit. A tenkrát v Brně to-

Zakládací svatováclavská pečeť univerzitní obce z let 1350-60, předloha pro návrh známky Karla Svobinského k 600. výročí založení Karlovy univerzity v roce 1948

Typář pečeti Univerzity Karlovy

Jindra Schmidt: Přípravná kresba pro rytinu bankovky (1944)